

Univerzita Palackého v Olomouci
Cyrlometodějská teologická fakulta
Katedra křesťanské sociální práce

Charitativní a sociální práce

Nikola Dudková

Analýza potřebnosti zaměřená na oblast bydlení pro neúplné rodiny, které jsou klienty sociální služby sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi Darmoděj z.ú.

Bakalářská práce

vedoucí práce: Mgr. Pavlína Jurníčková, PhD.

2022

Prohlašuji, že jsem svou diplomovou práci na téma „*Analýza potřebnosti zaměřená na oblast bydlení pro neúplné rodiny, které jsou klienty sociální služby sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi Darmoděj z.ú.*“ napsala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů.

Olomouc 7. 11. 2022

.....

Nikola Dudková

Děkuji své vedoucí práce Mgr. Pavlíně Jurníčkové, PhD., za všestrannou pomoc a cenné podněty a rady, které mi v průběhu mé práce vždy s ochotou poskytovala. Také bych chtěla poděkovat řediteli a spoluzakladateli organizace Darmoděj z.ú. Bc. Mgr. Josefovi Vondrkovi za podnětné metodologické rady. Dále bych chtěla poděkovat všem klientům sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi Darmoděj z.ú., kteří se s ochotou zapojili do mého výzkumného šetření. V neposlední řadě děkuji své rodině za velkou podporu a porozumění, které mi poskytovali v průběhu celého studia.

OBSAH

ÚVOD.....	6
I TEORETICKÁ ČÁST	8
1 SOCIÁLNĚ AKTIVIZAČNÍ SLUŽBY PRO RODINY S DĚTMI	9
1.1 Sociální práce rodinou.....	9
1.1.1 Neúplná rodina.....	9
1.2 Sociální služby pro neúplné rodiny.....	11
1.3 Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi.....	12
1.3.1 Základní činnosti služby	12
2 SOCIÁLNĚ AKTIVIZAČNÍ SLUŽBY PRO RODINY S DĚTMI NA JESENICKU.....	14
2.1 Člověk v Tísni o.p.s.	14
2.2 Ester z.s.	15
2.3 Darmoděj z.ú.	16
3 SOCIÁLNĚ AKTIVIZAČNÍ SLUŽBY PRO RODINY S DĚTMI ORGANIZACE DARMODĚJ Z.Ú.	17
3.1 Poslání, zásady a cíle služby	18
3.2 Zahájení spolupráce s klientem.....	18
3.3 Realizace spolupráce s klientem	19
3.4 Pravidla pro klienty	21
3.5 Metody práce s klientem	21
3.6 Zázemí sociální služby a zajištění poskytování služby v terénu.....	22
4 DRUHY BYDLENÍ NA JESENICKU.....	23
4.1 Druhy bydlení.....	24
4.1.1 Nájemní.....	24
4.1.2 Vlastnické bydlení	25
4.1.3 Družstevní bydlení.....	25

4.2	Sociální bydlení.....	25
4.2.1	Housing first	26
4.2.2	Housing ready	26
II PRAKTICKÁ ČÁST		27
5	VÝZKUMNÁ ČÁST BAKALÁŘSKÉ PRÁCE	28
5.1	Formulace výzkumného problému.....	28
5.2	Výzkumný cíl	29
5.3	Výzkumná otázka.....	29
5.4	Výzkumná metoda	29
5.5	Charakteristika výzkumného souboru.....	30
5.6	Metoda sběru dat	31
5.6.1	Polostrukturovaný rozhovor	31
5.6.2	Analýza dokumentů	32
5.7	Vstup výzkumníka do terénu	33
5.8	Etická dilemata.....	33
6	ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	35
6.1	Zpracování dat.....	35
6.2	Výsledky rozhovorů s respondenty	35
6.2.1	Shrnutí rozhovorů s respondenty	38
6.3	Analýza dokumentů	38
6.3.1	Shrnutí analýzy dokumentů	41
7	DISKUZE A SHRUTÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ.....	43
ZÁVĚR		45
BIBLIOGRAFIE.....		47
SEZNAM TABULEK.....		51

ÚVOD

Tato bakalářská práce se věnuje tématu analýzy potřeb klientů sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi Darmoděj z.ú. v oblasti bydlení v lokalitě Jesenicka. V rámci této bakalářské práce je pro zpřehlednění používáno pro uživatele sociální služby výraz klient. Práce se zaměřuje na cílovou skupinu klientů sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, kteří splňují kritéria neúplných rodin.

Téma závěrečné práce vychází zejména z mých vlastních zkušeností v oblasti sociální práce, které čerpám v průběhu spolupráce s klienty. Pracuji jako sociálně aktivizační pracovníce pro rodiny s dětmi v organizaci Darmoděj z.ú. v Jeseníku a v průběhu svého povolání se často setkávám s klienty, kteří nemohou najít vhodné bydlení zejména kvůli svému sociálnímu vyloučení, nedostatku bytů v oblasti Jesenicka nebo z mého pohledu nedostatečné pozornosti ORP Jeseník vzniklou situaci více řešit.

Klienti jsou často nuceni zacházet do krajních mezí, kdy kvůli ztrátě bydlení dochází k umístění dětí do zařízení pro okamžitou pomoc. Tím, že se rodina odloučí, dochází k jejímu silnému narušení. Práce s rodinou je tudíž mnohem komplikovanější a velmi často je problematičtější než před ztrátou bydlení.

Pokud je volná kapacita v Azylovém domu pro osamělé rodiče s dětmi Boétheia – společenství křesťanské pomoci z.s., který se v Jeseníku nachází, většinou tam rodiny nechtějí jít. Rodina je opět rozdělena, protože cílová skupina azylového domu v Jeseníku je zaměřená na osamělé rodiče a jejich děti a druhý rodič si musí zajišťovat bydlení na jiném místě. Velmi často se navíc stává, že má azylový dům kapacitu naplněnou a rodiny tak hledají azylové domy po celém ORP Jeseník, (Azylový dům se nachází také v obci Javorník pod záštitou organizace Ester z.s., jejichž cílovou skupinou je rodina s dítětem/děťmi) kraji nebo okolních krajích, což má za následek odloučení od místa bydliště.

Také se může stát, že rodiče žijí s dětmi v nevyhovujících někdy až otřesných podmínkách (bez oken, vody, elektřiny) a z diskriminačních důvodů nebo velkým počtem členů domácnosti se jim nedaří nalézt vhodné bydlení a rodiny tak žijí s dětmi v nevyhovujícím bydlení dál.

Pracovníci pracující v sociálních službách na Jesenicku o komplikované bytové situaci ví, bohužel není v jejich silách situaci nějakým způsobem řešit. Je možné pracovat s klienty na hledání vhodného bydlení, ale zakázka nabývá dlouhodobějšího charakteru, protože situace je obtížná. Nabídka bytů v soukromém sektoru je dlouhodobě nízká a veřejný sektor má

obecní/městské nebo sociální byty dlouhodobě obsazené a získat tyto byty je velmi nepravděpodobné.

Závěrečná práce obsahuje teoretickou a praktickou část. V teoretické části se zabývám vymezením problematiky, kterou se tato práce zabývá v kontextu sociální práce. Práce se také věnuje přiblížení pojmu sociálních služeb pro neúplné rodiny se zaměřením na sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi na Jesenicku konkrétně v organizaci Darmoděj z.ú. Druhá kapitola pojednává o druzích bydlení a na obecnou bytovou situaci na Jesenicku.

Empirická část je pojata jako výzkumné šetření za účelem analýzy potřeb, kde se formou metody kvalitativního popisu, polostrukturovaného rozhovoru a analýzou dokumentů mapuje, zda klienti dané sociální služby vědí o bytové situaci na Jesenicku, jestli jsou nuceni se svoji bytovou situací zabývat a jaké jsou jejich překážky v oblasti hledání vhodného bydlení, tak aby se následně podle výzkumného šetření mohl vypracovat projekt, který bude co nejvíce odpovídat požadavků klientů. Následně je vypracován závěr výzkumného šetření a celé bakalářské práce.

I TEORETICKÁ ČÁST

1 SOCIÁLNĚ AKTIVIZAČNÍ SLUŽBY PRO RODINY S DĚTMI

Sociální službou označujeme činnost, kterou zaštiťují jednotliví poskytovatelé sociálních služeb. Poskytování sociálních služeb se řídí dle zákona č. 108/ 2006 Sb., o sociálních službách. Sociální služby poskytují činnost, která se zaměřuje na jednotlivce, rodiny a různé skupiny obyvatel. Cílem sociálních služeb je zachování co nejvyšší kvality a důstojného života lidí. (MPSV, Registr sociálních služeb, [online]).

Matoušek (2007) tvrdí, že cílem sociálních služeb je pomoc osobám společensky znevýhodněným tak, aby se mohla zlepšit kvalita jejich života, došlo k maximálnímu začlenění jedince do společnosti, a naopak chránit společnost před rizikovými faktory, které mohou tito jednotlivci vyvolávat.

Matoušek (2003) píše, že současnou rodinu lze chápat jako konzervativní instituci, která během posledních desetiletí řadu svých funkcí (vzdělávání dětí, ekonomické zajištění členů rodiny v průběhu celého života, výkon práva) vložila do rukou státu a tím pádem se stala na státu daleko závislejší.

1.1 Sociální práce rodinou

Podle Nakonečného (2009) je rodina primární a nejdůležitější sociální skupina a zároveň tvoří základní „*stavební kámen*“ lidské společnosti.

Morgensternová a Šulová uvádí (2007), že dle tradičního názoru je rodina soužití dvou jedinců opačného pohlaví a jejich dětí. V posledních letech prošla rodina výraznými změnami. Tradiční model rodiny se rozpadá, existuje více variant uspořádání rodiny, jako je například rodina rozšířená zahrnující tety, strýce, prarodiče nebo rodina neúplná, které se věnuje podkapitola níže.

1.1.1 Neúplná rodina

V Evropě od konce minulého století dochází k výrazným změnám ve struktuře rodiny. Rodičovství začíná mít různé podoby. V celoevropském měřítku se dá říci, že roste počet neúplných rodin. „*Neúplná rodina je tvořena jedním z rodičů a jeho nezletilým dítětem (dětmi).*“ (Šťastná, 2009, s. 7)

Samoživitelství se stalo jevem, za kterým se skrývá genderový souhrn znalostí. Ženy tvoří 90 % osamělých rodičů. Zbývajících 10 % tvoří muži jako osamělí rodiče, ale charakterizují je jiné znaky, zejména přístup k rodičovství a sociální postavení. (Dudová, 2009, s. 754)

Rodiče samoživitelé, kteří zůstávají na výchovu dětí sami, se mohou setkávat s řadou obtížných situací. Pro osamělého rodiče je velmi těžké finančně zajistit rodinu, starat se o domácnost a věnovat se svým dětem. V některých situacích je rodič samoživitel nucen ubrat času strávený s dětmi kvůli starosti o rodinu. Tato skutečnost může být jedním z důvodů ztráty sebedůvěry a depresivnímu chování. (Matoušek a kol., 2005, s. 44)

Podle Lhotské a Petrové (1996) se stává čím dál tím častěji to, že osamělí rodiče samoživitelé jsou mnohem víc odkázáni na pomoc svých rodičů a to více, než bylo kdysi. Prarodiče často pomáhají se staráním se o děti, s chodem domácnosti a někteří pomáhají zajišťovat rodinu osamělého rodiče i finančně.

Osamocený rodič se ocitá v těžké situaci také proto, že v chodu domácnosti musí zastat rodičovskou roli jak matky, tak i otce. Rodič samoživitel má také velmi okleštěný svůj volný čas. Velmi často jsou pak osamělí rodiče sociálně izolováni, což nepřispívá už k tak náročné životní situaci. (Matoušek a kol., 2005, s. 44)

V rámci sociální práce s rodinou v oblasti bydlení považují za důležité zmínit možnost pomoci státu lidem, kteří nejsou schopni vlastními silami uhradit náklady za bydlení a služby. Stát k této pomoci používá dva nástroje, které se nazývají příspěvek a doplatek na bydlení.

Příspěvek na bydlení je testovanou dávkou státní sociální podpory a má na něj nárok každý vlastník nebo nájemce bytu, jehož náklady na bydlení přesahují částku součinu a koeficientu 0,30 (v Praze 0,35) rozhodného příjmu vlastníka, nebo nájemce bytu a zároveň tento součin není vyšší než částka normativních nákladů. (Zákon pro lidi. Zákon č. 117/1995 Sb., § 24, odst. 1)

Doplatkem na bydlení je chápána dávka pomoci v hmotné nouzi, na kterou má nárok vlastník bytu nebo jiná osoba, která jej užívá na základě smlouvy, kdy po zaplacení odůvodněných nákladů za bydlení snížených o příspěvek na bydlení nezůstává dané osobě částka živobytí. (Zákon pro lidi. Zákon č. 111/2006 Sb., § 33, odst. 1)

1.2 Sociální služby pro neúplné rodiny

Termín sociální služby je definován zákonem č. 108/2006 Sb., o sociálních službách ve znění pozdějších předpisů. Dále v mé bakalářské práci budu uvádět pro danou cílovou skupinu výraz neúplná rodina.

Sociální služby, které pracují s neúplnými rodinami, jsou také vymezeny zákonem č. 108/2006 Sb. Dělí se na poskytování dle formy terénní, ambulantní a pobytové. Řadíme mezi ně následující typy služeb:

- *Terénní služby:* osobní asistence, pečovatelská služba, tísňová péče, průvodcovské a předčitatelské služby, podpora samostatného bydlení, raná péče
- *Ambulantní služby:* sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, sociálně terapeutické dílny, sociální rehabilitace, centrum denních služeb, denní stacionář, kontaktní centra, nízkoprahová centra pro děti a mládež, nízkoprahová denní centra
- *Pobytové služby:* týdenní stacionáře, azylové domy, domy na půl cesty

Ambulantní služby typu denního nebo týdenního stacionáře a pobytové sociální služby jsou dle vyhlášky 505/2006 poskytovány za úplatu, kterou vyhláška přesně definuje a určuje její výši, ostatní služby jsou poskytovány bezplatně.

Jedním z úkolů sociálních služeb zaměřených na cílovou skupinu neúplných rodin je pomoc při překonání náročné a krizové situace, které nemohou nebo neumí vyřešit sami. Velmi důležitých úkolem je také ochrana dítěte. Nejčastější sociální služby, které mohou pomoci neúplným rodinám jsou:

- Azylové domy, které jsou určeny pro osamělé rodiče s dětmi, kteří se ocitnou v krizi a potřebují pomoci s přístřeším a doprovodnými sociálními, psychologickými nebo zdravotnickými službami a poradenstvím. Cílem azylových domů je pomoci při hledání trvalého řešení jejich problému a pomoci mít větší samostatnost života v budoucnosti.
- Odlehčovací služby (respitní péče) jsou služby, které pomáhají rodinám, které celoročně pečují o dítě převážně se zdravotním postižením. Cílem této služby je pomoci rodičům při odpočinku a načerpání nových sil. Služby jsou poskytovány formou návštěvy pracovníka nebo krátkodobého pobytu dítěte mimo rodinu např. v prostorách sociální služby.

- Poradenství je služba určená lidem, kteří nejsou schopni řešit vzniklou životní situaci vlastními silami a potřebují radu nebo poskytnutí informací. Sociální služba fungující na principu poradenství jsou například poradny pro rodinu, pedagogicko-psychologické poradny nebo poradny pro oběti domácího násilí a trestných činů.
- Služba raná péče je orientována na rodinu s dítětem v nízkém věku, jehož vývoj je ohrožen vlivem prostředí nebo častěji zdravotním postižením. Služby jsou zaměřeny na podporu a pomoc rodině a dítěti. (Matoušek, 2005, s. 48-49)

Dle mého názoru je práce s neúplnými rodinami různorodá, tudíž i škála možných sociálních služeb, které mohou intervenovat v rodině, je vysoká. Nicméně výše uvedené sociální služby považuji za základ, které jsou nejčastěji v práci s neúplnou rodinou využívány. Protože se ve své bakalářské práci zaměřuji na neúplné rodiny, které jsou klienty sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, této službě věnuji celou následující kapitolu.

1.3 Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi

Služba sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi se řadí do sociálních služeb sociální prevence. Služba je zaměřena převážně na rodiny, ve kterých je ohrožen zdravý vývoj dítěte, zejména kvůli nepříznivým sociálním situacím v rodině. Rodiče tyto sociální situace nejsou schopni řešit vlastními silami a z toho důvodu vyhledávají pomoc sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi. (Zákon č. 108/2006 Sb., § 65)

Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi se řadí do sociálních služeb, které jsou poskytovány poskytovatelem v přirozeném prostředí klienta, což může pomoci a přispět ke změnám ve fungování rodiny. Poskytování služby je tím pádem velmi časově náročné zejména na získání důvěry celé rodiny. (MMR, Agentura pro sociální začleňování [online])

Poskytování služby se řídí zákonem o sociálních službách č. 108/2006 Sb., v platném znění, službu poté upravuje § 65 a vyhláška 505/2006, § 30. Vyhláška se zaměřuje i na poskytování základních činností služby sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi. Samostatná kapitola bude věnována speciálně základním činnostem dané služby.

1.3.1 Základní činnosti služby

Základní činnosti služby jsou ukotveny v zákoně a jsou specifikovány následujícím způsobem:

- A) **Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti** – tato činnost si klade za cíl motivování a podporu rodiny, tak aby zapojili do běžného chodu domácnosti i děti. Řadí se zde také poskytnutí podpory rodině při naplňování rodičovských kompetencí a také jejich upevňování.
- B) **Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím** – zahrnuje se zde doprovázení dětí do školy, školského zařízení, na zájmové aktivity, k lékaři a doprovázení zpět.
- C) **Sociálně terapeutické činnosti** – tato činnost se zaměřuje na rozvoj a udržení si osobních a sociálních dovedností a také podpory sociálního začleňování osob
- D) **Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí** – jedna z činností je pomoc při vyřizování běžných záležitostí, což může být například pomoc při jednání s pronajímateli, pomoc při vyřízení dávek SSP a HN, úřady atd. Do této činnosti se zahrnuje také zprostředkování navazujících specializovaných služeb, které mohou pomoci při obnovení nebo upevnění kontaktu s rodinou. Jako další může být pomoc a podpora při sociálním začleňováním.
(Vyhláška č. 505/2006 Sb., § 30)

2 SOCIÁLNĚ AKTIVIZAČNÍ SLUŽBY PRO RODINY S DĚTMI NA JESENICKU

ORP Jeseník je situováno na severu Olomouckého kraje a člení se na čtyři mikroregiony – Jesenicko, Zlatohorsko, Žulovsko a Javornicko. Kvůli geografické poloze se oblast potýká s řadou úskalí, jako je například nízká hustota zalidnění, vysoká míra nezaměstnanosti a v návaznosti na to nízké příjmy. (MMR, Agentura pro sociální začleňování [online])

Tyto okolnosti úzce souvisejí s poskytováním služby sociální prevence ze strany sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi a jsou těmito okolnostmi velice ztížené a ovlivněné. V ORP Jeseník nacházejí tři organizace, které poskytují sociální službu sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. (MPSV. Registr poskytovatelů sociálních služeb [online])

Z mého zaměstnání vím, že poskytováním sociálních služeb na Jesenicku se zabývá komunitní plánování sociálních služeb Jesenicka, které vypracovává střednědobé plány a jsou nadále realizovány dostupnými nebo nově zřízenými sociálními službami. Členové procesu komunitního plánování jsou zadavatel, uživatel a zřizovatel. Potřebnost vzniku nových služeb vychází z potřeb dané komunity, příp. zadavatelů.

2.1 Člověk v Tísni o.p.s.

Organizace Člověk v Tísni o.p.s. má působnost po celém světě. V jejím čele je ředitel, který je současně statutárním orgánem a také jedním ze zakladatelů celé občansko-prospěšné společnosti. Vedení společnosti spolu s ředitelem zajišťuje také výkonná rada, která se skládá z ředitelů jednotlivých sekcí společnosti. Nadřízený ředitelům poboček jednotlivých krajů je ředitel programů sociální integrace, které jsou zaměřeny pouze na Českou republiku.

V rámci Olomouckého kraje se nachází kancelář v Olomouci, Prostějově, Přerově, Hranicích a v Jeseníku. V Jeseníku začal Člověk v Tísni působit v roce 2014, kdy zde fungoval terénní mobilní tým v okolí Mikulovicka. V roce 2015 zde Člověk v Tísni otevřel svoji kancelář. Momentálně zde působí ve třech službách celkem 10 zaměstnanců. Tyto služby jsou sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, terénní programy a dluhové poradenství. Veřejnost se může s Jesenickou kanceláří setkávat v prostorách konzultovny, kterou má kancelář k dispozici. Pracovníci jsou dostupní také v kanceláři v rámci konzultačních hodin v prostorách Centra společných aktivit, kde zajišťují občanům základní sociální poradenství.

Služba sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi poskytuje službu terénní formou a služba je poskytována rodinám s dětmi v těžké sociální životní situaci. Působnost je v celém ORP Jeseník. (Člověk v tísní. Struktura organizace [online])

Služba sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi pracuje s klienty bez omezení věku. Služba je poskytována pouze ve všední dny od ranních do odpoledních hodin. Cílem služby sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi je obnovení nebo zachování funkcí rodiny v přirozeném prostředí, zlepšení životní úrovně, sociálních dovedností, spokojenosti rodiny a zastavení zhoršování nepříznivé sociální situace rodiny. (MPSV. Registr poskytovatelů sociálních služeb [online])

2.2 Ester z.s.

Občanské sdružení Ester, které vzniklo v roce 1999, bylo později přetransformováno na zapsaný spolek. Organizace je vedena výkonným ředitelem a výkonnou ředitelkou. Její působnost je zaměřena pouze na Jesenícko v mikroregionech Žulovska a Javornicka. Spolek se zaměřuje na cílové skupiny, které jsou sociálně znevýhodněné, osoby dlouhodobě nezaměstnané, ztratili sociální zázemí anebo se také věnují lidem, kteří jsou izolovaní a nemohou své postavení změnit z nějakých objektivních důvodů. (Ester. Bílý Potok 2022 [online])

Organizace Ester poskytuje sociální služby terénní i ambulantní formou. V registru sociálních služeb je uvedeno, že organizace poskytuje sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi od roku 2007. Od téhož roku poskytuje organizace také sociálně-terapeutické dílny a sociální rehabilitace. Spolek se v roce 2009 rozšířil o azylové domy, v roce 2010 o terapeutické dílny a v roce 2014 o terénní programy. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi organizace poskytuje terénní formou od pondělí do pátku, v hodinách uvedených v registru sociálních služeb. Službu poskytují ambulantní formou od roku 2016 v Javorníku a Uhelné a od roku 2020 v Bernarticích a Bílém potoku v komunitních centrech, které jsou k tomu přizpůsobené. Poskytování služby není omezeno věkem klienta. (MPSV. Registr poskytovatelů sociálních služeb [online])

2.3 Darmoděj z.ú.

Organizace Darmoděj vznikla v březnu 2006 a měla formu občanského sdružení. Od dubna téhož roku začala fungovat první služba organizace, K- centrum, které bylo zaměřeno pro uživatele psychotropních a omamných látek. Z důvodu co největšího pokrytí sociálních problémů na Jesenicku se začaly otvírat další služby. V roce 2007 bylo zaregistrováno nízkoprahové zařízení pro děti a mládež, v roce 2008 služba následné péče v Jeseníku. Kvůli působením těchto již běžících služeb, se ukazovala potřeba, fungování dalších služeb na Jesenicku, a proto se v roce 2009 otevírá služba terénní programy. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi se zaregistrovaly roku 2012. Nejmladší službou organizace je služba následné péče v Mikulovicích, která funguje od roku 2014. V roce 2015 se organizace transformovala z občanského sdružení na zapsaný ústav. Organizace poskytuje pobytové, ambulantní i terénní služby. Organizaci řídí ředitel ústavu, který je zároveň i spoluzakladatel a vedoucí služeb. Dohled nad výkonem funkce ředitele a další činnosti vykonává správní rada. (Darmoděj. Jeseník [online])

Služba sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi je poskytována od pondělí do pátku terénní formou. (MPSV. Registr poskytovatelů sociálních služeb [online])

3 SOCIÁLNĚ AKTIVIZAČNÍ SLUŽBY PRO RODINY S DĚTMI ORGANIZACE DARMODĚJ Z. Ú.

Celá bakalářská práce se zaměřuje na službu sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi na Jesenicku. Ve výzkumné části se zaměřuji na klienty dané služby, se kterými byly provedeny rozhovory na téma analýza potřeb v oblasti bydlení na Jesenicku a také na analýzu klientských dokumentů. Protože celá empirická část je zaměřena na klienty sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi organizace Darmoděj z.ú., chtěla bych se v této kapitole více zaměřit na výše uvedenou službu. V roce 2012 zahájila svoji existenci nová služba organizace Darmoděj o.s. - sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, která vznikla na základě potřeby ve vyloučených lokalitách na Jesenicku. Sociální služba byla poskytována z projektu „**Společné aktivity obcí mikroregionů Žulovska a Javornicka při integraci osob ze sociálně vyloučených romských lokalit**“ již od roku 2011, protože se zapojila do výzvy Operačního programu zaměstnanost a lidské zdroje. Projekt byl zapsán a realizován od 1. 10. 2011 do 30. 6. 2015 pod registračním číslem CZ.1.04/3.2.00/55.00008. (MPSV. Společné aktivity obcí mikroregionu Žulovska a Javornicka při integraci osob ze sociálně vyloučených romských lokalit [online])

V roce 2012 byla služba zaregistrovaná v registru sociálních služeb a stala se tak oficiálně zaregistrovanou sociální službou. Nejdůležitější změnou se stalo to, že sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi rozšířily svoji působnost na celé ORP Jeseník a změnily formu poskytování na terénní. Z důvodu rozšíření působnosti na celé ORP Jeseník se služba sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi přestěhovala do obce Písečná, která je lokalitou lépe dostupná celému ORP. Služba také zakoupila osobní automobil, aby se do hůře dostupných lokalit kvůli demografickým podmínkám dostávali pracovníci rychleji a tím se umožnila větší podpora klientům. V roce 2012 se sociální služba začíná účastnit potravinových sbírek v obchodních řetězcích. (Výroční zpráva SAS RD, 2012)

V letech 2016 - 2020 je služba financována formou veřejné zakázky z projektu IPOK 57. Sociální služba se už stabilně několik let účastní týdne sociálních služeb, který probíhá v podzimním období na jesenickém náměstí s doprovodným programem. (Výroční zpráva SAS RD, 2020)

V rámci týdne sociálních služeb mívá služba dny otevřených dveří. V roce 2018 se služba stěhuje do nových prostor v Jeseníku, aby se ještě více přizpůsobila a přiblížila klientům potencionálním i současným klientům. (Výroční zpráva SAS RD, 2018)

Jak jsem výše uváděla, služba sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi momentálně poskytuje své služby bezplatně na celém území ORP Jeseník. Služby jsou poskytovány pouze v pracovní dny v časech od 9.30 do 12.00 a od 12.30 do 16.00 hodin. (MPSV. Registr poskytovatelů sociálních služeb [online])

3.1 Poslání, zásady a cíle služby

Posláním sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi je poskytovat individuálně přizpůsobenou podporu a pomoc rodinám s dítětem, u kterého je jeho vývoj ohrožen důsledky dopadů dlouhodobé krizové sociální situace, kterou rodiče nedokáží sami bez pomoci překonat, a u kterého existují další rizika ohrožení jeho vývoje (108/2006 Sb., § 65 odst. 1).

Jsou to rodiny, které se ocitly v nepříznivé sociální a životní situaci, rodiny sociálně znevýhodněné, rodiny, kde je ohrožen vývoj dítěte a rodiny ohrožené sociálním vyloučením. Zásady sociální služby jsou individuální přístup, respektování práv a svobod klienta, mlčenlivost a dobrovolnost. Cílem sociální služby je poskytnutí pomoci a podpory v co nejoptimálnější míře tak, aby vývoj dítěte/děti nebyl ohrožen. Tzn., že rodina má dostatek kompetencí ke zvládnání starostí a situací každodenního života a dokáže zajistit svým dětem dle svých možností a schopností řádný vývoj. (MPSV. Registr poskytovatelů sociálních služeb [online])

3.2 Zahájení spolupráce s klientem

Prvotní kontakt se zájemcem o službu si dává za cíl zejména navázání důvěry mezi klientem a pracovníkem. Jako základní metoda se používá rozhovor, při kterém může dojít k předání důležitých informací, které klient potřebuje pracovníkovi říci. Zároveň pracovník ukazuje svůj zájem o klienta. Základem je partnerský přístup pracovníka ke klientovi. První fáze spolupráce, kdy se setkává sociální pracovník s klientem v jeho přirozeném prostředí, mapuje základní sociální situaci. Pracovník se zaměřuje zejména na oblasti toho, co klient od služby čeká, jeho osobní cíle, aktuální sociální situaci a jaké jsou jeho potřeby. Po zjištění, že klient

spadá do cílové skupiny, předkládá sociální pracovník klientovi návrh smlouvy o poskytování sociální služby. Z klientovy strany poté probíhá studium smlouvy, příp. zpracování připomínek. U připomínek, které nelze zpracovat, je klientovi vysvětleno, z jakého důvodu. Pokud klient i nadále nepřijímá danou situaci, je mu nabídnuta návazná služba. Pokud se klient rozhodne se službou spolupracovat, je uzavřena Smlouva o poskytování sociální služby. (Metodika poskytované služby, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, 2021, s. 19-20)

3.3 Realizace spolupráce s klientem

John William Reid (1978) ve své knize *The Task-Centred system* vyjmenovává oblasti častých problémových situací, které sociální pracovník při spolupráci s klientem řeší. Tyto oblasti jsou následující – konflikty a nespokojenost v mezilidských vztazích, problémy s formálními organizacemi, potíže v naplňování rolí, potíže při sociálních změnách (při rozhodování), reaktivní úzkost, nedostatku zdrojů a potíže s chováním.

Metodika poskytované služby sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi více rozpracovává základní činnosti definované zákonem.

Sociální služba sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi poskytuje tyto služby:

1) Výchovné, vzdělávací a aktivizační činnosti

- a. Pracovně výchovná činnost s dětmi: pracuje se zejména na podpoře a motivaci k zapojení se do chodu domácnosti a péče o děti ...
- b. Pracovně výchovná činnost s dospělými: spadá zde například práce s rodinou při péči o děti, pomoc při přípravě dětí do školy (úklid domácnosti, zahrady...)
- c. Návuk a upevňování motorických, psychických a sociálních schopností a dovedností dítěte: podpora při posilování rodinných vztahů, pomoc při rozvoji řeči atd.
- d. Zajištění podmínek a poskytnutí podpory pro přiměřené vzdělávání dětí: Radíme například spolupráci s pedagogicko-psychologickou poradnou, příprava dětí k zápisu do základní školy...

2) Zprostředkování kontaktu se společenským prostředím

- a. Doprovázení dětí k lékaři, na zájmové aktivity, do školy, školského zařízení a zpět, doprovod rodiny k různým institucím...

3) Sociálně terapeutické činnosti

- a. řadí se sem socioterapeutické činnosti, jako jsou například rozvoj a udržení nových kompetencí...

4) Pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí

- a. Pomoc při vyřizování běžných záležitostí: pomoc při komunikaci s pronajímateli, nácvik dovednosti zvládnout prohlídku bytu, pomoc při vyřízení dávek SSP a HN, pomoc v komunikaci s OSPOD, věřiteli, institucemi ...
- b. Pomoc při obnovení nebo uplatnění kontaktu s rodinou a pomoc a podpora při dalších aktivitách, které podporují sociální začleňování osob: spolupráce s rodinou při navracení dětí z ústavního zařízení ... (Metodika poskytované služby, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, 2021, s. 25-29).

Ve spolupráci s klientem je utvářen individuální plán klienta (dále jen „IP“). IP sestavuje klient s klíčovým pracovníkem a je součástí osobní složky klienta. Individuální plán má několik fází. V první řadě se **mapuje celková rodinná situace** a hledají se překážky a možnosti řešení. Druhou fází je **stanovení cílů**, kde dochází k určení hlavního cíle a jednotlivých krátkodobých cílů. Další fází je **plnění cílů**, kde klient společně s pracovníkem provádí pravidelné vyhodnocování daných cílů. Poslední fází je **reflexe cílů**, kde pracovník s klientem shrne dosavadní spolupráci.

Cíl IP musí být dobře formulovaný. Pro klienta by měl být:

- S – specifický (co nejvíce konkrétní)
- M – měřitelný
- A – akceptovatelný (dosažitelný)
- R – realistický (uskutečnitelný)
- T – časově ohraničený (max. na 6 měsíců s možností prodloužení) (Metodika poskytované služby, sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi, 2021, s. 29-32).

3.4 Pravidla pro klienty

V popisu realizace služby sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi organizace Darmoděj z.ú. jsou uvedena základní pravidla, která by měl klient dodržovat při spolupráci s výše uvedenou službou. Jedná se o pravidla, jako jsou například:

- Klient dodržuje pracovní dobu.
- Klient nesmí použít slovní, ani fyzickou agresi vůči pracovníkům a jinému klientovi.
- Klient je povinen spolupracovat na plnění stanoveného cíle a řídit se vnitřními pravidly sociální služby.
- Klient je povinen dodržovat smluvené termíny, pokud se nemůže na termín schůzky dostavit, musí se omluvit nebo dostatečně vysvětlit, proč se nemůže nebo nemohl zúčastnit termínu schůzky, který byl předem dojednan. (MPSV. Registr poskytovatelů sociálních služeb [online])

3.5 Metody práce s klientem

Úkolem sociálního pracovníka je objektivně vyhodnotit danou sociální situaci tak, aby byl schopen posoudit, jaké metody jsou vhodné využít pro práci s dítětem a které pro práci s dospělým. Sociální pracovník přistupuje ke klientovi vždy individuálně podle klientových schopností a možností a na základě zjištěných okolností volí vhodnou metodu a formu práce.

Metody přímé práce s klientem jsou rozděleny do čtyř etap, které jsou následující:

- 1. fáze: vyhledávání (depistáž)
- 2. fáze: posouzení životní situace klienta (jednání o poskytnutí služby, sociální šetření, posouzení potřebnosti intervence...)
- 3. fáze: zaměřená na plánování (individuální plánování s jedincem a rodinou, evaluace)
- 4. fáze: zaměřená na změnu klienta (motivační rozhovor, podpora kompetencí klienta, případová práce...)

Do metod nepřímé práce s klientem se zahrnuje vedení dokumentace klienta, plánování a organizace aktivit a písemná nebo telefonická komunikace s úřady a institucemi.

Metody zaměřené na změnu sociálního prostředí klienta mohou být například použity v rámci komunitní práce nebo jako poskytnutí podpory při změnách klientova prostředí v interakcích mezi klienty. Další metoda využitá ve spolupráci s touto cílovou skupinou je metoda spolupráce s dalšími organizacemi, kam se řadí zprostředkování navazujících služeb,

propagace dostupných služeb mezi cílovou skupinou nebo zastupování práv klienta. (MPSV. Registr poskytovatelů sociálních služeb [online])

3.6 Zázemí sociální služby a zajištění poskytování služby v terénu

Zázemí sociální služby se nachází v Jeseníku na adrese Lipovská 131/4. Zázemí služby se skládá z administrativní místnosti (kanceláře, ve které pracuje sedmičlenný tým pracovníků), kuchyně, příručního skladu, šatny, sprchového koutu, dvou umyvadel a WC. Kancelář i kuchyně jsou vybaveny běžným vybavením pro danou místnost. V terénu je poskytování služby prováděno v přirozeném prostředí klienta. Pracovníci jsou vybaveni mobilními telefony, notebooky a tablety s internetovým připojením. Do hůře dostupných lokalit má služba z dispozici služební automobil. (MPSV. Registr poskytovatelů sociálních služeb [online])

4 DRUHY BYDLENÍ NA JESENICKU

Z důvodu zaměření mé bakalářské práce na oblast bydlení v rámci analýzy potřeb klientů sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi, považuji za důležité, zpracovat bydlení jak v obecné rovině, tak v rovině dostupných druhů bydlení na Jesenicku za účelem pozdějšího vypracování projektu na poskytnutí bydlení od organizace, tak aby co nejvíce odpovídal potřebám klientů.

„Bydlení je jednou ze základních lidských potřeb spojené s pocitem jistoty a bezpečí, regenerací a reprodukcí lidských sil. Bydlení se člení do různých kategorií a každá kategorie má své nároky. Základní, tedy přiměřené bydlení pro všechny je většinou snahou každého vyspělého státu. Na přiměřené bydlení jsou ale různé názory.“ (Blažková, 2013)

Bydlení pomáhá uspokojovat fyziologické, psychologické a sociologické nároky. Vzestupnou tendenci mají klienti s dobrým finančním zázemím, kteří mají možnosti pořídit si kvalitní bydlení a tím pádem mají zvýšené nároky na kvalitu svého bydlení. Na druhé straně se nachází klienti, kteří si v současnosti a ani v budoucnosti nebudou moci dovolit vlastní bydlení. Z toho důvodu je zapotřebí rozšířit nabídku dostupného bydlení včetně bydlení sociálního. Důležitý pojem v problematice bydlení je tzv. obchod s chudobou, což znamená, že lidé, kteří jsou plně závislí na dávkách na bydlení, tyto dávky v plné výši odevzdávají pronajímatelům, protože nájemy jsou podstatně vyšší, než je dle normativních nákladů a stavu jednotlivých bytů. (Blažková, 2013).

Dle ČSÚ (2001), který prováděl v roce 2001 sčítání domovního a bytového fondu v ORP Jeseník, se nachází celkově 8 613 domů, které disponují 15 039 byty. Jelikož je informace 21 let stará, není možné z ní aktuálně vycházet, protože počet bytů i domů bude od té doby jiný. Současné údaje o bytové a domovní situaci bohužel nejsou dostupné.

Dle webových stránek města Jeseník se v ORP Jeseník nachází celkem 24 obcí, přičemž některé disponují obecními, městskými nebo sociálními byty, které poskytují bydlení občanům, kteří mají zájem nebo potřebují bydlení od obce nebo města. (Jeseník. Seznam obcí okresu Jeseník [online])

Z mého zaměstnání vím, že bytovou situací na Jesenicku se zabývají územní plány daných měst a obcí, které se nachází v různých fázích vývoje. Některé obce mají územní plány schválené, jiné účinné, některé obce již do územních plánů zapracovávají změny.

4.1 Druhy bydlení

4.1.1 Nájemní

Nájemní bydlení je bydlením na základě nájemní smlouvy mezi nájemcem a pronajímatelem. Pronajímatel je osobou, která vlastní pronajímanou věc a nájemce je osoba, která pronajímanou věc užívá na základě smlouvy o nájmu. (Zákon č. 89/2014 Sb., § 2201)

Nájemní bydlení rozděluje na obecní (veřejné) a soukromé. Nájemní bydlení soukromé je zřizováno fyzickými a právníckými osobami. Veřejný nájemní sektor si klade za cíl uspokojování bytových potřeb občanů. Tento sektor je zřizován veřejnoprávními subjekty, zejména obci a městy. (Portál o bydlení [online])

V ORP Jeseník lze žádat poskytnutí obecního nebo městského bytu pro neúplné rodiny. Město Jeseník má v podmínkách žádosti o městský byt, že žádost si může podat občan starší osmnácti let na oddělení majetku, pokud je v zaměstnaneckém poměru (nebo OSVČ) působícím v Jeseníku. Pokud není občan v zaměstnaneckém poměru, musí mít trvalé bydliště v Jeseníku. Zároveň nesmí být vlastníkem žádné nemovitosti. Po podání žádosti, doporučení od bytové komise a schválení radou města je žádost zařazena do evidence žadatelů o městský byt v Jeseníku. Žádost musí být žadatelem obnovována každoročně k 31.3, jinak je jeho žádost vyřazena z evidence. (Jeseník. Městské a sociální byty [online])

Dále bych se chtěla zabývat problematikou ubytoven. V České republice momentálně neexistuje přesné vymezení ubytoven a z toho důvodu mají města velmi omezené možnosti, jak situaci s ubytovny regulovat a kontrolovat. Ubytovnou se obecně rozumí stavba, ve které je poskytováno ubytování a s tím spojené služby. Mezi ubytovací zařízení řadíme hotely, penziony, motely a ostatní ubytovací zařízení (např. turistické ubytovny). V současné době velmi často slouží ubytovny převážně k dlouhodobému ubytování nízkopříjmových rodin, příp. jedinců, kde poté vzniká komplikovaná situace, protože ubytovny nejsou přizpůsobeny dlouhodobému pronájmu. (Hruška, 2013).

4.1.2 Vlastnické bydlení

Dle Klimenta (2005) je základním znakem vlastnického bydlení shoda práva užívacího a vlastnického. Občan může svévolně nakládat s nemovitostí, protože je zároveň i vlastníkem nemovitosti. Vlastnické právo lze zjistit při nahlížení do katastru nemovitostí.

4.1.3 Družstevní bydlení

Družstevní bydlení je kombinací vlastního a nájemního bydlení. Křeček (2014) tvrdí, že vlastnické právo přísluší bytovému družstvu, kde každý člen má k nemovitosti členský podíl. Podmínkou členství je splacení členského vkladu.

4.2 Sociální bydlení

M. Lux definuje sociální bydlení jako: „*V převážné míře se sociálním bydlením rozumí nájemní bydlení, kterým se snaží orgány státu nebo obcí zajistit všeobecnou rovnováhu na trhu s nájemním bydlením a umožnit potřebným skupinám obyvatel, jež si ze sociálních či jiných důvodů nemohou zajistit bydlení na volném trhu, důstojné a vyhovující bydlení pro jejich domácnosti.*“ (Lux a kol. 2004, str. 48)

Nicméně jednotná definice sociálního bydlení není jasně definována. Pro sociální bydlení je typické, že je finančně méně nákladné než bydlení tržní. Sektor sociálního bydlení v ČR je možné v nejužším slova smyslu chápat tak, že byty, které jsou postaveny s podporou veřejných prostředků v rámci programů Ministerstva místního rozvoje a Státního fondu rozvoje bydlení a jsou vymezeny určitým skupinám obyvatel, se považují za sociální byty. (Krebs 2015, s. 418)

Sociálním bydlením se dá také nazvat také jako standartní zkolaudované bydlení, které se nachází mimo sociálně vyloučené lokality a je poskytované formou pronájmu na dobu určitou, která se dá prodloužit. Sociální bydlení je určené cílové skupině jednotlivci a rodiny v bytové nouzi. Jeho poskytovatelem jsou obce a nestátní neziskové organizace. Pokud lidé žijí v sociálním bytě, vztahují se na ně povinnosti řádného nájemníka (např. platba nájmu, energií...) a také spolupracuje se sociálním pracovníkem, který mu poskytuje podporu v obtížné životní situaci. (MPSV [online])

4.2.1 Housing first

Housing first je nejznámější příklad přístupu housing-led. Zaměřuje se na poskytnutí bydlení pro lidi bez domova formou „bydlení především“. Primární aktivitou je poskytnutí bydlení, tedy domova pro osoby bez domova, které mohou trpět závislostmi nebo duševním onemocněním. Domov je brán jako výchozí bod pro další sociální práci s klientem. (Metodika sociální práce v sociálním bydlení [online])

4.2.2 Housing ready

Koncept Housing ready neboli prostupné bydlení („bydlení až po přípravě“) je založen na názoru, že lidi bez domova je nutné prvně postupně na samostatné bydlení dostatečně připravit. Podle splnění jednotlivých kritérií lidé prostupují do vyšších úrovní bydlení. Cílem přístupu je kompletní sociální integrace a získání dlouhodobého sociálního bydlení.

Tři stupně housing ready:

1. Krizové ubytování (poskytnutí okamžité pomoci v bytové nouzi)
2. Tréninkové bydlení (probíhá upevňování kompetencí a návyků, příprava na samostatné bydlení)
3. Dlouhodobé sociální bydlení (příručka sociální práce) (Metodika sociální práce v sociálním bydlení [online])

II PRAKTICKÁ ČÁST

5 VÝZKUMNÁ ČÁST BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

V teoretické části jsem se zabývala vymezením sociálních služeb, neúplnou rodinou, sociálně aktivizačními službami obecně i na Jesenicku a v neposlední řadě také otázkou bydlení. Krátce jsem zmínila také bytovou situaci na Jesenicku, kterou bych nadále chtěla zpracovávat ve své praktické části za účelem pozdějšího vypracování projektu.

5.1 Formulace výzkumného problému

Ráda bych více porozuměla potřebám souvisejícími s bydlením klientů ve vybrané terénní sociální službě sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi organizace Darmoděj z.ú. a zmapovala ve své výzkumné části potřeby klientů v oblasti bydlení pro účely vypracování projektu organizace. Organizace by na základě provedeného výzkumného šetření za účelem analýzy potřeb vypracování a následnému uskutečnění projektu mohla poskytnout bydlení pro klienty, kteří splňují podmínku neúplných rodin. Zároveň bych chtěla výsledky výzkumného šetření v oblasti potřeb přiblížit organizaci Darmoděj z.ú. a jejím pracovníkům.

Výzkumník by si měl vždy vyjasnit důležitost a význam zkoumaného cíle a vždy se by se měl vztahovat ke konkrétní skupině osob a jevů. (Baum, 2014).

Hlubší porozumění potřebám klientů ze strany pracovníků lze využít při individuálním plánování s klienty. Porozumění potřebám klientů má samozřejmě pozitivní dopad jak na klienty, tak i na pracovníky. Klienti mají pocit bezpečného prostoru, toho „že jim někdo rozumí“. Pracovníci mohou využít nově nabytých vědomostí k jinému úhlu pohledu nebo k nastavení efektivní spolupráce s klientem. Obojí by mělo vést ke zvýšení klientských kompetencí a následně k osamostatnění klienta.

Předmět výzkumného šetření za účelem analýzy potřeb: Analýza potřeb klientů sociální služby sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi Darmoděj z.ú v oblasti bydlení za účelem vytvoření projektu

Kroky dalšího zkoumání definuje formulace výzkumného problému. Výzkumný problém určuje, jaké výzkumníci budou mít výzkumné možnosti pro jeho řešení. (Miovský, 2006).

5.2 Výzkumný cíl

Hlavním cílem výzkumného šetření za účelem analýzy potřeb je zjistit, zda **a jak** jsou naplněny potřeby neúplných rodin - klientů sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi organizace Darmoděj z.ú. v oblasti bydlení. Zmapování potřeb klientů je důležité kvůli zjištění, zda je možné vypracování projektu, na základě kterého, by mohla organizace poskytnout bydlení klientům, kteří splňují podmínku neúplných rodin.

Dílními výsledky jsou např. zmapování kapacit dostupného bydlení na Jesenicku pro neúplné rodiny, zda jsou klienti dané služby dostatečně informováni o možnostech bydlení na Jesenicku a jaké jsou jejich základní překážky při hledání vhodného bydlení.

5.3 Výzkumná otázka

V souladu s výzkumným problémem a cílem výzkumného šetření jsem stanovila výzkumnou otázku v tomto znění:

Jak mají naplněné potřeby v oblasti bydlení neúplné rodiny - klienti sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi v organizaci Darmoděj z.ú. v průběhu poskytování sociální služby, které se mapují kvůli možnému vypracování projektu organizace na poskytnutí bydlení?

Výzkumná otázka je určitý jev, k němuž se výzkumník bude vracet v průběhu výzkumu. (Hendl, 2005).

Podstatou každého výzkumu jsou výzkumné otázky, které musí být v souladu se stanoveným výzkumným problémem a cílem. (Švaříček, Šed'ová, 2007)

5.4 Výzkumná metoda

Jako výzkumnou metodu jsem si zvolila metodu sběru dat, kde jsem analyzovala uskutečněné rozhovory formou kvalitativního popisu. Také jsem použila metodu analýzy dokumentů. Využití více metod může pomoci zajistit větší kvalitu prováděného výzkumného šetření za účelem analýzy potřeb.

5.5 Charakteristika výzkumného souboru

Do výzkumného šetření byli zahrnuti klienti sociální služby sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi organizace Darmoděj z.ú., kteří splňují podmínku neúplné rodiny, mohli by být potencionálními nájemníky v rámci poskytnutí bydlení od organizace, a kteří byli výzkumníkem záměrně vybráni. V rámci výzkumného šetření bylo osloveno celkově osm klientů a z toho šest jich souhlasilo s uskutečněním rozhovoru. Čtyři rozhovory probíhaly v domácnosti klienta. Dva rozhovory byly uskutečněny telefonicky. Klienty jsem si rozdělila na skupiny, tak aby se mi podařilo zahrnout co nejobektivnější vzorek respondentů. První skupina zahrnuje klienty, jejichž příjem jsou dávky sociální pomoci a z toho důvodu se jim obtížně hledá vyhovující bydlení. Druhou skupinu tvoří klienti, kteří chodí do zaměstnání, ale jejich příjem není dostatečný, aby si byli schopni zajistit vhodné bydlení. Poslední skupinou jsou klienti, kteří jsou na rodičovské dovolené a pečují o nezaopatřené dítě do čtyř let věku a z toho důvodu hledají bydlení obtížně. Informace o sociodemografii jsem čerpala z důvodu přesnosti i z osobní dokumentace klientů.

Tabulka č. 1 - Seznam respondentů 1

Respondent	R č. 1	R č. 2	R č. 3	R č. 4	R č. 5	R č. 6
Pohlaví	žena	žena	žena	žena	žena	žena
Věk	41	44	38	44	18	27
Vzdělání	Střední odborné učiliště	Střední odborné učiliště	základní	základní	základní	Odborné učiliště
Stav	svobodná	vdaná	svobodná	svobodná	svobodná	svobodná
Dluhy	ANO	ANO	ANO	ANO	NE	NE
Příjem	Příspěvek na péči	Zaměstnání	Zaměstnání	Invalidní důchodce	rodičovský příspěvek	rodičovský příspěvek
Počet dětí ve společné domácnosti	2	2	2	1	1	2
Délka nevyhovujícího bydlení	Bydlení je vyhovující (sociální byt)	Týden (rozchod s manželem)	Rok (vysoké náklady)	Rok (bydlení v azylovém domě)	Půl roku (nevyhovující podmínky)	Dva měsíce (vysoké náklady)

Zdroj: vlastní zpracování

5.6 Metoda sběru dat

Pro svou práci jsem si zvolila metodu formou kvalitativního popisu s použitím techniky polostrukturovaného rozhovoru a také analýzu dokumentů, kdy jsem mapovala dostupné bydlení na Jesenicku.

Výběr metody výzkumu je potřeba opírat o znalost, která umožní výzkum vhodným způsobem ke zjištění platných výsledků. Zároveň by měl výběr metod obsahovat představu o tom, jak se získaná data budou analyzovat. Výzkumná otázka musí korespondovat s vybranou metodou výzkumu. (Švaříček, Šed'ová, 2007).

5.6.1 Polostrukturovaný rozhovor

Pro účely provedení výzkumného šetření a vzhledem ke zvolené metodě jsem se rozhodla využít rozhovor s klienty organizace Darmoděj z.ú. - sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Nejpoužívanější podoba rozhovoru je polostrukturovaný rozhovor, který jsem použila také ve své bakalářské práci, protože se mi zdál z hlediska vztahu k cílové skupině a pro účely sepsání projektu nejefektivnější.

Rozhovory s klienty probíhaly telefonicky a v přirozeném prostředí respondenta (převážně v domácnosti) po předchozí domluvě, kdy klient s uskutečněním rozhovoru souhlasil. Otázky byly předem nachystány tak, aby co nejvíce zmapovaly potřeby klientů, které bylo nejvhodnější zjišťovat kvůli následnému vypracování a sepsání projektu zaměřeného na poskytnutí bydlení od organizace klientům, kteří splňují podmínku neúplných rodin.

V první části rozhovoru byly položeny otázky **„Jaké jsou Vaše potřeby v oblasti bydlení?“** a **„Jaká je finanční situace Vaší rodiny?“**, kterými se výzkumník snažil zjistit požadavky respondentů na vyhovující bydlení. Otázky byly důležité z toho hlediska, aby si výzkumník udělal představu o finanční situaci rodiny a základních potřebách v oblasti bydlení zkoumaného vzorku a aby se alespoň okrajově snažil tyto potřeby a finanční prostředky zmapovat. Již v první části rozhovoru lze s klientem narazit na jádro problému, protože se klient může otevřít a sdělovat intimní informace, které se týkají jeho osobního života. Jelikož rozhovory byly uskutečňovány s klienty sociální služby, které výzkumník zná, je již s respondentem navázán dostatečný bezpečný prostor a důvěra.

V druhé části rozhovoru byl respondent tázán na otázky **„Víte, jaké jsou možnosti bydlení na Jesenicku?“** a **„Jaká je Vaše představa o současném dostupném bydlení na Jesenicku?“**. Tyto otázky byly důležité kvůli tomu, aby výzkumník zjistil, jestli

respondenti mají dostatek informací o dostupném bydlení na Jesenicku, zda těchto informací nějak využívají a jestli jsou si vědomi současné bytové situace na Jesenicku. Bohužel se často stává, že rodina je nucena se přestěhovat do jiného okresu za dostupným bydlením, což může z dlouhodobého hlediska na rodinu působit negativně.

Další část rozhovoru byla vedena již na konkrétní bytovou situaci jednotlivého respondenta, kde se výzkumník dotazoval na otázky „**V případě, že momentálně hledáte vhodné bydlení, jak dlouho to trvá?**“ a „**Jak velkou částku z Vašeho rodinného rozpočtu jste schopna vyčlenit na bydlení včetně nájmu a služeb?**“, kde se zjišťovalo, jak dlouho respondentům trvá nalézt vyhovující bydlení a jakou částku by byli schopni aktuálně dávat na bydlení, aby byli schopni zabezpečit chod domácnosti a rodiny.

Závěrečná část rozhovoru byla ponechána na případné dotazy respondenta nebo vyjádření se k právě proběhlému rozhovoru. Délka rozhovoru nebyla limitována, aby byl zajištěn dostatečný prostor respondentům na odpovědi. Alespoň základní struktura rozhovoru a vymezení určitých oblastí mělo zabránit o odvedení od tématu nebo naopak zaměření se komunikací pouze na jeden z dílčích cílů.

5.6.2 Analýza dokumentů

Analýzu dokumentů jsem si zvolila zejména proto, že výzkumník zkoumá již existující dokumenty, případně může pracovat s materiálem, který vzniká mezi výzkumníkem a účastníkem výzkumu (Mioviský 2006). Výhodou analýzy dokumentů je zejména to, že nebývá ovlivněna zkreslením, které může nastat v průběhu rozhovorů (Hendl, 2006).

Dokumenty použity pro analýzu dokumentů

Tematický akční plán Jesenicko 2019 – 2022 na téma „Bydlení a dluhy“ zpracovaný Agenturou pro sociální začleňování, Registr poskytovatelů sociálních služeb MPSV, internetové stránky organizace Boétheia – společenství křesťanské pomoci z.s. dostupné z <http://boetheia.eu/>, internetové stránky organizace Zahrada 2000 z.s. dostupné z <http://zahrada2000.cz/>, internetové stránky organizace Diakonie ČCE – středisko v Sobotíně dostupné z <http://diakoniecce-sobotin.cz/>, internetový portál používaný k zveřejňování bytových nabídek <http://sreality.cz/>

Jako hlavní klíčová slova při vyhledávání jsem zvolila: dostupnost bydlení na Jesenicku, druhy bydlení na Jesenicku a pronájem bytu na Jesenicku.

5.7 Vstup výzkumníka do terénu

Má role v týmu je pracovník v sociálních službách vykonávající sociální práci pod dohledem sociálního pracovníka, který je s klienty v každodenním kontaktu.

Důležitým momentem je vstup výzkumníka do terénu. Klíčový moment je sblížení se se zkoumanými osobami a akceptování výzkumníka. Pokud vstupuje výzkumník do terénu do známého prostředí, je jeho postavení nejvíce vhodné, protože měl již dostatek prostoru a času na utvoření vztahu s respondenty, tak aby následný rozhovor mohl probíhat za co nejkvalitnějších podmínek. (Švaříček a Šed'ová, 2007)

Oslovení respondentů proběhlo individuálně telefonicky nebo při výkonu zaměstnání dostatečně dopředu v termínu 15. 4. 2022 – 30. 4. 2022, aby si klienti měli čas promyslet, jestli se rozhovoru chtějí zúčastnit nebo ho chtějí odmítnout. Samotné rozhovory probíhaly v termínu od 1. 5. 2022 do 30. 5. 2022 a jejich přepis trval přibližně pět dnů. Nezávisle na probíhajících rozhovorech probíhala také analýza dokumentů. Termín setkání s jednotlivými respondenty byl dojednáán dle potřeb respondenta. Pokud se respondent nezvládl zúčastnit v daném termínu rozhovoru (neočekávaná hospitalizace v nemocnici, nemoc dětí...), byl požádán výzkumník respondentem o uskutečnění rozhovoru telefonickou formou.

5.8 Etická dilemata

V rámci základních etických zásad je potřeba zaopatřit jak účastníky výzkumu, tak také samotné výzkumníky. (Miovský, 2006).

Klíčové ošetření účastníků výzkumného šetření za účelem analýzy potřeb je ústní informovaný souhlas s účastí ve výzkumném šetření a jejich anonymita. Klientům byl také dostatečně vysvětlen důvod účasti na výzkumném šetření a jejich možnost kdykoli z výzkumného šetření odstoupit nebo odvolat souhlas s použitím poskytnutých materiálů. Ve většině případů je výzkumník klíčovým pracovníkem klienta, takže o to bylo pro klienta jednodušší rozhovor uskutečnit.

V rámci výzkumného šetření je použita metoda polostrukturovaného rozhovoru s klienty organizace Darmoděj z.ú. Pro provedení výzkumného šetření v rámci studentské práce jsem požádala na poradě pracovního týmu (s účastí ředitele a vedoucího služeb v jedné osobě) sociální služby sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi organizace Darmoděj z.ú. o svolení k uskutečnění výzkumného šetření formou rozhovoru a provedení analýzy osobní

dokumentace klienta. Tým se dohodl, že mi jako výzkumníkovi bude umožněno oslovit konkrétní klienty za účelem provedení rozhovoru a že mohu nahlédnout do klientské dokumentace.

Přepis provedených rozhovorů s klienty bude uschován v uzamykatelné skříni po dobu dvou let po obhajobě bakalářské práce a po této době bude skartován. Všechny rozhovory s klienty jsou v rámci zachování co největší ochrany klientů anonymizovány.

6 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

V této kapitole bych se chtěla věnovat analýze a interpretaci dat, tak abych byla schopná později z provedeného výzkumu vyvodit správné a kvalitní závěry.

V rámci kapitoly analýzy a interpretaci dat se budu zabývat analýzou uskutečněných rozhovorů, kde budu postupovat metodou kvalitativního popisu.

Zvolená metoda se označuje za základní metodu oproti fenomenologii, zakotvené teorii a etnografii. Používá se zejména u výzkumných šetření, kde je pro efektivitu tohoto šetření zapotřebí přímý popis jevů a také pro zjištění, kde se potřebuje důkladně zanalyzovat kdo, co a jaké události jsou důležité pro daná zjištění. (Sandelowski Margarete, 2000 [online])

Druhá část se bude zabývat metodou analýzy dokumentů, což je metoda, která byla zvolena pro tento výzkumný soubor jako vhodný způsob výzkumného šetření.

6.1 Zpracování dat

Pro zpracování a analýzu dat použiji metodu kvalitativního popisu, analýzu dokumentů a analýzu osobní klientské dokumentace. Po uskutečnění rozhovorů jsem si dané rozhovory vytiskla a začala jsem jednotlivé texty vhodně analyzovat.

Kvůli jednoduchosti a účinnosti jsem použila metody a postupy kvalitativní destruktivní studie.

Cílem třídění výzkumných zjištění bylo, aby daná sdělení a výroky byly srozumitelné a v souladu se zaměřením této bakalářské práce, která se zaměřuje na analýzu potřeb v oblasti bydlení u neúplných rodin – klientů sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi organizace Darmoděj z.ú.

6.2 Výsledky rozhovorů s respondenty

Rozhovory s respondenty byly analyzovány, respondentky velmi často uváděly např., jakou velikost bytu by s dětmi společně potřebovali. Bylo evidentní, že velkou roli pro ně hrají právě děti, kdy i R č. 6 uvedla „...*potřebovala bych aspoň 2 + 1, pokoj pro kluky a já bych mohla spát v obýváku...*“ a respondentkám záleží na tom, aby se děti měly dobře.

Respondentky s jedním dítětem by se naopak spokojily s menším bytem, který by se skládal z jedné místnosti, jak uvádí např. R č. 4 „...*nám by s dcerou stačilo něco malýho...*“.

Dle odpovědí respondentek je pro ně také velmi důležité, jestli se za potencionální byt hradí kauce, případně v jaké výši. Skoro všechny respondentky sdělily, že na kauci nemají našetřené peníze kromě R č. 6, která sdělila, že „...*na kauci taky mám, akorát žádný byty nejsou...*“ a R č. 5, která odpověděla: „...*nemám našetřeno na kauci...to by mi asi pomohl tatka, ale zatím jsem nenašla nic vhodnýho...*“. Z odpovědí je zřejmé, že kauce je jeden z největších problémů tázaných respondentek a činí jim velkou překážku při hledání vhodného bydlení.

Hodně respondentek také uvádělo, že jsou vysoké nájmy, jak to uvádí např. R č. 1 „...*jsou vysoké kauce a strašně vysoké nájmy...*“ a tím pádem je pro ně velmi náročné jít bydlet do bytu s vysokým nájmem, protože se jim může stát to, že stát nepřispěje dle výše normativních nákladů na úhradu bydlení, jak uvádí např. R č. 3 „...*to bydlení je katastrofa, všechno co dostanu, dám za bydlení...*“.

Respondentky se také velmi často vyjadřovaly k aktuální finanční situaci rodiny, kde převážně sdělovaly, že žijí na hranici životního minima a jsou rády, že jsou schopny zajistit základní životní podmínky pro sebe a jejich děti. R č. 2 uvádí: „...*životní minimum, vycházet s tím nějak musím...*“. Některé respondentky mají podporu rodiny, tudíž jejich finanční situace není natolik vážná, jako u klientů, kteří bohužel podporu rodiny nemají. Jak uvádí R č. 5 „...*Ted'ka vycházím, protože žiju s mamkou...*“, kde respondentka sděluje, že finanční prostředky jsou dostačující, protože žije s matkou.

Další oblast, které se rozhovor týkal, byla zaměřena na dluhovou situaci rodiny, kde se z rozhovoru zjistilo, že respondentky mají převážně dluhy, proto mají snížený rodinný rozpočet a ztíženou možnost nalézt si vhodné bydlení. Jak uvádí R č. 1 „...*Dluhy mám u T - mobile, počkám na milostivé léto a zkusím požádat, jestli by mi to neprominuli...*“, z čehož je zřejmé, že pro některé respondentky je důležitá vidina možnosti opakujícího se milostivého léta, jako pomoc oprostění od dluhů.

Velmi často respondentky také uváděly, že nechtějí do azylového domu v Jeseníku. Respondentky se od azylového domu straní, dokonce mají radikální názory, co se týče možnosti využití bydlení zde, jako např. uvedla R č. 3 „...*azylák v Jeseníku je katastrofa, to budu bydlet radši pod mostem...*“. Respondentka R č. 4 žijící v azylovém domě se k bydlení na tomto místě nevyjadřovala, každopádně sdělila toto: „...*na azyláku být*

nechci...“ v rámci odpovědi na otázku, zda momentálně hledá nějaké bydlení. O možnostech bydlení v jiných sociálních službách se respondentky nezmiňovaly.

V odpovědích respondentek se velmi často opakovala možnost poskytnutí bydlení od města nebo obce, které respondentky oceňují zejména kvůli nízkému nájmu a je pro ně tedy finančně dosažitelné. Nicméně situace s ukrajinskými uprchlíky se dotkla i ubytovací kapacity na Jesenicku, kde respondentky na tuto situaci reagují např. R č. 3 „...*Obce mají byty pro Ukrajince ne pro nás...*“ nebo R č. 2 „...*obec dává teď byty spíš Ukrajincům...*“. Respondentky chápou složitou situaci ukrajinských uprchlíků, zároveň si ale uvědomují, že ony takovou míru podpory nedostávají.

Vyjádření respondentek na otázku, která se vztahovala k možnostem bydlení na Jesenicku bylo následující. Respondentky ví, že obce a města vlastní byty, některé respondentky mají povědomí i o sociálním bydlení města Jeseník, ale na to R č. 3 sděluje „...*sociální byty v Jeseníku jsou furt plný...*“. Převážná odpověď respondentek o možnostech bydlení byla, že o možnostech ví, kromě R č. 4, která sdělila, že „...*Moc to tady neznám...*“.

Rozhovor byl veden o na zjištění ohledně dostupného bydlení na Jesenicku, na které respondentky odpovídaly. Převažoval názor, že respondentky si jsou vědomy problematické bytové situace na Jesenicku a že si tuto informaci předávají, jak sdělila R č. 4 „...*to říkaly ženský na azyláku...*“, která předtím uvedla, že se o bytovou situaci na Jesenicku moc nezajímá. R č. 5 naopak sdělila na téma bytové situace na Jesenicku tohle: „...*Špatná, myslela jsem si, že byt najdu dřív a s miminkem taky nemůžu jít jen tak někam...*“ Tato odpověď poukazuje na fakt, že respondentky jsou velmi zaměřené na své děti a uvědomují si, že musí přizpůsobit volbu bytu také jim.

Další oblast je zaměřena na dobu hledání vhodného bydlení. Respondentky odpovídaly spíše dvouslovně, kde sdělovaly počet let příp. měsíců, jak dlouho hledají bydlení. Pouze jedna respondentka R č. 1 uvedla, že „...*na bydlení momentálně nespěchám, ale pokud by se něco naskytlo, co by nebylo pod městem, tak se odstěhuju ráda...*“. Ostatně někteří hledají bydlení již v řádu let, a to je dle mého názoru přinejmenším znepokojivé.

Poslední oblastí, které se rozhovor zabývá, je, jakou částku z rodinného rozpočtu jsou momentálně respondentky schopny dávat za bydlení, tak aby finančně nestrádaly. Respondentky odpovídaly velmi podobně, opět tu hraje velkou roli zajištění dětí, kdy R č. 2, který uvádí, že „...*Za bydlení bych potřebovala dávat 7.000 nejvíc, abych byla schopná s dětmi vyžít...*“. Převážně odpovídali v částce korun, kde sdělovali částky do 10.000 Kč, které jsou hraničními částkami za úhradu nájemného, aby finanční situace rodiny byla

stabilní. Z výzkumného šetření také vyplynulo, že respondentky vkládají skoro všechny své finanční prostředky do nákladů za bydlení s cílem udržet rodinu dohromady, jak uvádí R č. 3 „...příjmy mám asi 16.000 tisíc a výdaje na bydlení asi 14.000 Kč, to bydlení je katastrofa, všechno co dostanu, dám za bydlení....“.

6.2.1 Shrnutí rozhovorů s respondenty

Z analýzy rozhovorů vyplynulo, že potřeby klientů v oblasti bydlení nejsou naplněny, protože převážná část klientů nemá finanční prostředky na kauci i na pravidelné měsíční platby nájmu. Výzkumným šetřením bylo zjištěno, že respondentky mají nedostatečné informace o všech možnostech bydlení na Jesenicku. Mají povědomí o nabízeném nízkonákladovém bydlení, i když je zaměřené pouze na město Jeseník, ale ne na celé ORP. Tento ukazatel by mohl být později využit právě v rámci sepisování vhodného projektu, tak aby projekt co nejvíce zahrnul aktuální potřeby klientů. Lidé také vnímají jako překážku uprchlíky z Ukrajiny, protože z rozhovorů by se mohlo zdát, že Ukrajinští uprchlíci mají přednost před občany Jesenicka, co se týče nároku na obecní/městské nebo sociální bydlení. Převážná část respondentek je zatížena svoji dluhovou situací, takže hledání vhodného bydlení jim tato situace značně ztěžuje.

6.3 Analýza dokumentů

Obecní/městské a sociální bydlení

Většina obcí v ORP Jeseník disponuje vlastními sociálními nebo obecními/městskými byty. Bohužel počet těchto bytů je velmi nízký a podmínky pro jejich získání jsou pro sociálně vyloučené osoby velmi přísné. (Agentura pro sociální začleňování [online]).

Ze zkušenosti ze svého zaměstnání vím, že občané mají vůči obci často dluhy za nezaplacený komunální odpad nebo nájemné z minulých dob. Každá obec se k dané situaci staví jinak, některá potencionálního nájemce v takové situaci striktně odmítne, jiná (např. obec Jeseník) se k situaci staví tak, že pokud je nastavený splátkový kalendář a osoby řádně splácejí, je ochotná od této podmínky ustoupit a žádost o byt schválit.

Tabulka č. 2 - Obecní a sociální byty 1

	Obecní/městské byty	Sociální byty
Bělá pod Pradědem	29	7
Černá Voda	6	9
Česká Ves	192	7
Hradec – Nová Ves	3	0
Kobylá nad Vidnávkou	8	6
Jeseník	107	23
Mikulovice	1	0
Skorošice	23	0
Stará Červená Voda	1	0
Vápenná	x	x
Velká Kraš	28	0
Vidnava	x	x
Vlčice	0	17
Žulová	100	12

Zdroj: vlastní zpracování

Bydlení poskytované organizací Ester, z.s

Organizace Ester, z.s. nyní spravuje celkem 34 bytů v Bílé Vodě, Javorníku, Uhelné i v Jeseníku. Některé byty má organizace v soukromém vlastnictví, některé má v pronájmu. Díky své nízkoprahovosti, je bydlení dostupné pro všechny lidi v nouzi, které jsou ohroženy ztrátou bydlení, tím pádem i pro neúplné rodiny, na které je tato práce zaměřená. (Agentura pro sociální začleňování [online])

Organizace mj. také provozuje azylové domy pro rodiny s dětmi, které se nachází v Javorníku a Uhelné a mají celkovou kapacitu 35 lůžek. (MPSV, Registr poskytovatelů sociálních služeb, [online])

Azylové bydlení poskytované organizací Boétheia – společenství křesťanské pomoci, z.s.

Organizace Boétheia – společenství křesťanské pomoci, z.s. provozuje azylový dům pro osamělé rodiče s dětmi, který často využívají rodiny, které jsou ohroženy ztrátou bydlení nebo bydlení ztratili. Azylový dům je vhodný pro neúplné rodiny s dětmi, kterým se tato bakalářská práce věnuje. Bohužel je azylový dům velmi často kapacitně naplněn a rodiny poté musí hledat jiné alternativy, jak si zajistit co nejrychleji jiné vhodné bydlení. Kapacita azylového domu je 8 pokojů. Kapacita lůžek je 24 lůžek, z toho 8 lůžek pro rodiče a 16 lůžek pro děti.

Před azylovým domem se nachází na pozemku dětské hřiště, kde mají děti možnost trávit svůj volný čas. (Boétheia – společenství křesťanské pomoci, z.s. [online])

Bydlení poskytované organizací Zahrada 2000, z.s.

Organizace Zahrada 2000, z.s., která se věnuje cílové skupině lidem s duševním onemocněním, do které se může řadit i neúplná rodina, poskytuje bydlení svým klientům v případě, pokud jsou ohroženi ztrátou bydlení nebo se vracejí z hospitalizace a nemají možnost jiného ubytování. Organizace propaguje podporu bydlení jako jednu z hlavních činností jejich uceleného modelu péče. Organizace má k dispozici byty k užívání, které využívají v akutnějších případech, kdy klienti nemají k dispozici žádné bydlení. Postupem času klienti služby přecházejí do přímých nájemních vztahů s majiteli bytů. Organizace pracuje s klienty na základních dovednostech a nácvikách, aby si tyto návyky osvojili a stali se co nejvíce kompetentní a samostatní. Zahrada 2000, z.s. má k dispozici i tréninkové byty, kde mají klienti možnost bydlení „na zkoušku“ formou krátkodobých pobytů. (Zahrada 2000, z.s. [online])

Dům na půl cesty zřizovaný Diakonií ČCE – středisko v Sobotíně

Dům na půl cesty se nachází v části Bukovice v Jeseníku. Cílovou skupinou jsou osoby do 26 let věku opouštějící školská zařízení pro výkon ústavní péče, mj. i mladé rodiny a osamělí rodiče, kteří splňují podmínku uvedenou výše. Dům na půl cesty podporuje své klienty k samostatnosti a zodpovědnosti, tak aby byli schopni vést smysluplný a samostatný život. V Jeseníku se momentálně nachází tři byty o velikosti 2+1 s jednolůžkovými pokoji, společnou kuchyní a sociálním zařízením, které klienti mohou využívat. Kapacita domu na půl cesty je dohromady i s Olomouckou pobočkou 12 lidí. (Diakonie ČCE – středisko v Sobotíně [online])

Ubytovny poskytující bydlení

Ze zkušenosti ze svého zaměstnání vím, že na Jesenicku se nachází několik zařízení splňující podmínky ubytoven. Bohužel pouze dvě jsou schopny ubytovávat rodiny s dětmi, a to jsou Penzion Jana v centru Jeseníku a Penzion U Šneka v části Dětrichov v Jeseníku. Kapacita je často zaplněná, rodiny v bydlení zůstávají dlouhodobě nebo jsou ubytovny využívány jako spolubydlení dospělých osob a v případě penzionu Jana z toho důvodu rodiny chtějí ubytovávat velmi málo.

Soukromý sektor

V červnu roku 2022, kdy se prováděla tato analýza dokumentů v rámci zpracování této bakalářské práce, se nacházeli na internetu pouze tři nabídky na bydlení. (Sreality [online])

První byt byl o velikosti 1+kk (43 m²), nacházel se ve městě Jeseník, cena za nájemné byla 5.000 Kč. Další výdaje spojené s bydlením byly uvedeny 1.100 Kč za vodu a topení + elektřina na nájemce. Vratná kauce byla požadována v částce 12.000 Kč, a ještě se musela uhradit provize realitní kanceláři 6.000 Kč.

Další byt byl o velikosti 3+1 (72 m²), nacházel se také v Jeseníku a cena za nájemné byla 12.000 Kč. Další výdaje spojené s bydlením byly uvedeny 3.000 Kč za vodu a topení + elektřina a plyn na nájemce. Vratná kauce byla požadovaná ve výši 30.000 Kč a provize realitní kanceláři ve výši jednoho nájmu, tudíž 12.000 Kč.

Poslední nabídka bytu se týkala bytu 2 +kk (62 m²), který se nacházel ve městě Žulová a cena za nájemné se byla uvedena ve výši 7.850 Kč. Částka za další služby nebyla uvedena, vše si hradí nájemce. Vratná kauce byla uvedena ve výši třech nájmu (tj. 23. 550 Kč) a provize realitní kanceláři ve výši jednoho nájmu, tj. další 7. 850 Kč. (Sreality [online])

Část nabídky volných bytů se dá zahrnout do neveřejného sektoru, protože je realizována přes známé, v uzavřených skupinách na sociálních sítích nebo pomocí vlastních kontaktů, které využívají realitní kanceláře. Nabídka vhodného bydlení je tedy pro neúplné rodiny opravdu velmi nízká. Neúplné rodiny se také často setkávají s nevyhovující dispozicí bytů nebo velmi vysokou kaucí, na kterou nemají finanční prostředky. Výše nájemného se v každé obci liší. Dle webové stránky www.cenovamapa.eu je průměrná výše nájemného v obci Jeseník 91 Kč/m². (Asociace realitních kanceláří. Cenová mapa [online])

6.3.1 Shrnutí analýzy dokumentů

Po provedené analýze dokumentů výzkumník zmapoval, že nabídka bytů na Jesenicku neodpovídá potřebám v oblasti bydlení neúplným rodinám – klientům sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi organizace Darmoděj z.ú. Co se týče soukromého sektoru nabídka bytů je dlouhodobě nízká a s vysokými kaucemi. Bydlení v sociálních službách je dostupné, ale neodpovídá potřebám respondentů. Obce a města vlastní jak obecní/městské nebo sociální byty, ale je jich nedostatek, protože z analýzy dokumentů také vyplynulo, že klienti dané sociální služby nemají potřebu v oblasti bydlení dostatečně uspokojenou. Zároveň uprchlická krize umocnila nedostatek bydlení na Jesenicku, protože poskytovatelé poskytují bydlení kvůli státním benefitům raději uprchlíkům než občanům Jesenicka. Na závěr lze dodat, že na základě analyzování současného stavu na trhu bydlení je nedostatečná nabídka vhodných

bytových kapacit a z toho důvodu se může zdát vytvoření a sepsání projektu poskytující bydlení neúplným rodinám jako velmi potřebné.

7 DISKUZE A SHRNUÍ VÝZKUMNÉHO ŠETŘENÍ

Metody, které byly zvoleny pro zkoumání, tj. rozhovory a analýza dokumentů byly vhodně zvoleny a potvrdili tak závěry výzkumného šetření za účelem analýzy potřeb. Ze sdělení respondentek bylo zjištěno, že jejich potřeby jsou nenaplněny, protože nemají finanční prostředky na zajištění nákladů souvisejících s bydlením na Jesenicku. V rámci zpracování následného projektu je důležité ve shrnutí výzkumného šetření také zmínit, že po provedeném šetření je potřeba zpracovat projekt, který bude **poskytovat bydlení pro samoživitele bez složení jistiny**. Z provedeného šetření také vyplývá, že je nedostatek bydlení a z toho důvodu by měl projekt obsahovat **více bytů jinak dispozičně řešených**. Pro matky samoživitelky zařazené do tohoto výzkumného šetření, je velmi důležité poskytnout **soukromí svým dětem**, a proto by byty měly být o velikostech od 1+kk (matka samoživitelka s malým dítětem) a od 1+1 (matky s více dětmi), s tím, že situace se mohou vždy řešit individuálně. V rámci zajištění místa bytů by se mělo pohlížet na **dostupnost infrastruktury** a dobrou **informovanost mezi klienty**. Respondentky v rozhovorech také často uváděly **zadluženost, proto by tato situace neměla být překážkou v získání bydlení**.

Analýza dokumentů potvrdila, že nabídka na trhu s dostupným bydlením je nedostatečná. V rámci zkoumání došlo k významným výzkumným zjištěním, kdy výzkumník zjistil nedostatečnou informovanost mezi respondentkami, co se týče bydlení v sociálních službách.

Výzkumným šetřením se také potvrdilo, že lidé žijí na hranici chudoby kvůli vysokým nákladům na bydlení mj. na úkor dětí a děje se tak velmi často kvůli zachování rodiny pohromadě. Vlastním šetřením bylo zjištěno, že v případě akutního stavu nebo krize, jsou bytové kapacity na Jesenicku nedostatečné. Proto se potvrzuje **nedostatečná kapacita bytového sektoru nebo odpovídající sociální služby**, které na Jesenicku zcela chybí (např. krizová pomoc, chráněné bydlení) nebo mají naplněnou kapacitu.

V teoretické části bylo uvedeno, že muži samoživitelé tvoří pouze 10 %, z toho důvodu nebyli zahrnuti do výzkumného souboru, protože v dané době, kdy výzkumné šetření probíhalo, neměla sociální služba uzavřenou smlouvu o poskytování služby s žádným klientem samoživatelem, který by neměl uspokojeny potřeby v oblasti bydlení. Role výzkumníka a zároveň pracovníka mohla na klienta působit pozitivním dojmem, kdy se klient mohl projevat více autenticky, než při výzkumném šetření s externím

výzkumníkem. Zvolený výzkumný soubor v dané sociální službě reprezentoval cílovou skupinu neúplných rodin, kdy se domnívám, že v případě provedení výzkumného šetření u dalších poskytovatelů sociálních služeb by výzkumné šetření došlo k podobným závěrům.

Výzkumné šetření bylo také narušeno situací s uprchlíky, protože výzkumné šetření provedené před válkou by mělo pravděpodobně odlišné výsledky než dnes. Výstupem by mohl být odkaz na další zkoumání, kdy si výzkumník klade otázku, zda to, co respondenti sdělují, souvisí s tím, že poskytovatelé ubytovávají uprchlíky kvůli financím, které dostávají v rámci státní podpory. Odpověď na výše uvedenou otázku by musela být zjištěna dalším výzkumným šetřením za účelem analýzy potřeb, které by se zabývalo právě oblastí uprchlické krize a ubytování uprchlíků na území Jesenicka a zda je poskytovatel bydlení upřednostňuje před občany z ORP Jeseník právě z důvodu finanční podpory. Naplněnost potřeby je tudíž ovlivněna uprchlickou krizí, protože nikdo momentálně neví, jak dlouho bude daná situace trvat a jaká bude obsazenost bytů ukrajinskými uprchlíky do budoucna.

ZÁVĚR

Pracuji v organizaci Darmoděj z.ú. ve službě sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi v Jeseníku od roku 2019. Práce s touto cílovou skupinou mě okamžitě zaujala, ale zároveň jsem cítila velký respekt k práci s rodinou, protože jsem si uvědomovala závažnost problémů rodin v pohraničí. Za dobu tří let, co pracuji v této sociální službě, jsem zjistila, že největším problémem neúplných rodin je nalézt si stabilní a vyhovující bydlení. Z toho důvodu jsem se problematikou bydlení rozhodla zabývat, zejména začít zjišťovat, jaká je situace s bydlením na Jesenicku, co se týče bytového fondu obcí spadajících pod ORP Jeseník a alespoň základně zmapovat nabídku bytů v soukromém sektoru. Také jsem se zaměřila na rozhovory s klienty, kteří mi sdělovali, s jakými nejčastějšími problémy se kvůli bydlení potýkají. V rámci své bakalářské práce jsem zmapovala pro pracovní tým sociálně aktivizačních služeb pro rodiny s dětmi situaci s dostupným bydlením na Jesenicku (mj. i ubytovny), tak aby spolupráce s klienty dané sociální služby byla efektivnější a mohlo se pomoci co nejvíce lidem ohrožených ztrátou bydlení nebo lidem žijících v nevyhovujícím bydlení.

Předmětem výzkumného šetření bylo zjištění, jak mají respondenti naplněné potřeby v oblasti bydlení, jaký mají názor na celkovou bytovou situaci na Jesenicku a zda vůbec o nedostatečné kapacitě bytové situace vědí. Výsledek výzkumného šetření může být také použit jako podklad organizace při využití patřičných dotačních titulů, jako jsou například dotační výzva z Operačního programu zaměstnanost plus vyhlášená na podporu sociálního bydlení. (EU. Operační program zaměstnanost plus. Podpora sociálního bydlení [online])

Výzkumné šetření bylo pro mě jako pracovníka, který je s klienty v každodenním kontaktu důležité zejména pro to, že se jedná o výzkumné šetření, které je zaměřené na bydlení pro klienty poskytované sociální služby v oblasti, se kterou se v zaměstnání s klienty často setkáváme. Považuji za důležité, aby poskytovaná sociální služba reagovala na potřeby v oblasti bydlení dané sociální služby. Výběr tématu práce mě naučil, jak klienti vnímají své potřeby v oblasti bydlení a pomohl mi zjistit, zda jsou jejich potřeby naplněny.

Hlavním cílem mého výzkumného šetření bylo zjistit a analyzovat potřeby v oblasti bydlení u klientů cílové skupiny neúplných rodin, kteří spolupracují se sociální službou Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi Darmoděj z.ú pro účely sepsání vhodného projektu určeného na poskytnutí bydlení. Pro celkové zmapování bytové situace na Jesenicku, jsem také prováděla analýzu dokumentů, kde jsem se zjišťovala dostupnost vhodného bydlení pro neúplné rodiny na Jesenicku.

Na závěr bych chtěla říci, že bakalářská práce může sloužit jako metodický nástroj pro sociální pracovníky na Jesenicku, pro obce nebo nestátní neziskové organizace a všem, kteří se v rámci své profese v sociálních službách setkávají s problematikou bydlení na Jesenicku.

BIBLIOGRAFIE

- BAUM, Detlef. 2014. *Výzkumné metody v sociální práci*. Ostrava: Ostravská univerzita v Ostravě. ISBN 978-80-7464-390-3.
- DUDOVÁ, Radka. 2009. „Práce jako řešení? Strategie obživy osamělých matek v ČR.” *Sociologický časopis /Czech Sociological Review* 45 (4): 753-784.
- HENDL, Jan. 2005. *Kvalitativní výzkum. Základní metody a aplikace*. Praha: Portál. ISBN 8073670402.
- HRUŠKA a kol. 2013. *Analýza a řešení problematiky ubytoven na území SMO v krátkodobém a dlouhodobém horizontu*. Ostrava: PROCES&ACCENDO.
- KLIMENT, Václav. 2005. *Věcná práva a katastr nemovitostí*. 4. vydání. Zdíby: Nakladatelství ASPI.
- KREBS, Vojtěch a Jaroslava DURDISOVÁ. 1997. *Sociální politika*. Praha: Codex Bohemia. ISBN 978-80-7478-921-2.
- KŘEČEK, Stanislav. 2014. *Nájemní a družstevní bydlení podle nového občanského zákoníku a zákona o obchodních korporacích*. Praha: Leges. Praktik (Leges). ISBN 9788087576991.
- LUX, M., P. SUNEGA, T. KOSTELECKÝ, D. ČERMÁK a P. KOŠINÁR. 2004. *Standardy bydlení 2003/2004: Bytová politika v ČR - efektivněji a cíleněji*. Praha: Sociologický ústav AV ČR. 176 s. ISBN 80-7330-055-9.
- LHOTSKÁ, Věra a PETROVÁ, Iva. 1996. *Ekonomická situace neúplných rodin*. Praha: Výzkumný ústav práce a sociálních věcí. 35 s. ISBN 80-238-3787-7.
- MATOUŠEK, Oldřich. 2008. *Metody a řízení sociální práce*. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 9788073675028.
- MATOUŠEK, Oldřich. 2007. *Sociální služby*. Praha: Portál. ISBN: 978-80-7367-310-9.
- MATOUŠEK, O. a kol. 2005. *Sociální práce v praxi*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-002-X.
- Metodika poskytované služby, Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi. Jeseník: Darmoděj, 2015, aktualizovaná 2021. (interní materiál organizace)
- MIOVSKÝ, Michal. 2006. *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada. ISBN 8024713624.
- MORGENSTERNOVÁ, Monika a Lenka ŠULOVÁ. 2007. *Interkulturní psychologie: rozvoj interkulturní senzitivity*. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-1361-1.
- REID, Wiliam, John. 1978. *The Task-Centred System*. New York, USA: Columbia University Press.

STRAUSS, Anselm L. a Juliet CORBIN. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu: postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Brno: Sdružení Podané ruce. SCAN. ISBN 80-85834-60.x.

ŠŤASTNÁ, Anna. 2009. *Neúplné rodiny v České republice a ve vybraných evropských zemích*. Praha: VÚPSV. ISBN 978-80-7416-038-7.

ŠVAŘÍČEK, Roman., ŠEĐOVÁ, Klára. 2007. *Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách*. Praha: Portál. ISBN 978-807-3673-130.

Výroční zpráva 2012. 2012. Jeseník: Darmoděj z. ú.

Výroční zpráva 2018. 2018. Jeseník: Darmoděj z. ú.

Výroční zpráva 2020. 2020. Jeseník: Darmoděj z. ú.

Právní normy

Vyhláška 505/2006 Sb., [kterou se provádějí některá ustanovení zákona o sociálních službách]

Zákon č. 108/2006 Sb. [o sociálních službách]

Zákon č. 117/1995 Sb. [o státní sociální podpoře]

Zákon č. 111/2006 Sb. [o pomoci v hmotné nouzi]

Internetové zdroje

BLAŽKOVÁ, Miriam. *PRINCIPY A PRAVIDLA ÚZEMNÍHO PLÁNOVÁNÍ* [online]. 2-119 [cit. 2022-06-30]. Dostupné z: <http://www.uur.cz/images/5-publikacni-cinnost-a-knihovna/internetove-prezentace/principy-a-pravidla-uzemniho-planovani/kapitolac/c3-2013.pdf?fbclid=IwAR1ZfV1uWaa5OOor8IaeOZriZuX9aD2Csy9rel9zO5Gje45ERYxfQBZiwzA>

Boétheia - společenství křesťanské pomoci z.s. Azylový dům pro osamělé rodiče s dětmi [online]. Jeseník: Boétheia - společenství křesťanské pomoci [cit. 2022-06-30]. Dostupné z: <http://www.boetheia.eu/8764/zakladni-informace/>

Cenová mapa. Asociace realitních kanceláří ČR [online]. [cit. 2022-06-30]. Dostupné z: <https://www.cenovamapa.eu/cnm/#/map>

Člověk v tísní. Jesenícko [online]. Praha. [cit. 2. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/jesenicko-4156gp>.

Člověk v tísní. Struktura organizace [online]. Praha. [cit. 2. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.clovekvtisni.cz/kdo-jsme/struktura-organizace>.

Český statistický úřad. 2020. Jeseník [online]. Český statistický úřad. [cit. 2022-06-30]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/13-7103-03--121>

Darmoděj [online]. Jeseník. 2022 [cit. 3. 4. 2022]. Dostupné z <https://www.darmodej.cz/>.

Diakonie Českobratrské církve evangelické: Dům na půl cesty Jeseník [online]. Jeseník: Diakonie Českobratrské církve evangelické [cit. 2022-06-30]. Dostupné z: <https://www.diakonie.cz/zarizeni-217-dum-na-pul-cesty-jesenik/>

Ester [online]. 2022. Bílý Potok. [cit. 3. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.ekocentrumrychleby.cz/>.

Jeseník: Městské a sociální byty [online]. [cit. 2022-06-30]. Dostupné z: <https://www.jesenik.org/cz/potrebuji-vyridit/18-mestske-a-socialni-byty.html>

Jeseník: Seznam obcí okresu Jeseník (obce s rozšířenou působností) [online]. Jeseník [cit. 2022-10-10]. Dostupné z: <https://www.jesenik.org/cz/informace-odboru/39-seznam-obci-okresu-jesenik-obce-s-rozsirenou-pusobnosti.html>

Komunitní plánování sociálních služeb Jesenicka. [online]. [cit. 2022-06-28]. Dostupné z: <http://kpi.mujes.cz/.cz/>

Ministerstvo práce a sociálních věcí. Metodika sociální práce v sociálním bydlení [online]. 5-48 [cit. 2022-06-30]. Dostupné z: http://www.socialni bydleni.mpsv.cz/images/soubory/metodiky/Metodika_sociáln%C3%AD práce_v_sociáln%C3%ADm_bydlen%C3%AD.pdf

Ministerstvo práce a sociálních věcí. Sociální služby [online]. Praha: MPSV, 2020 [cit. 23. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/socialni-sluzby-1>.

Ministerstvo práce a sociálních věcí. Společné aktivity obcí mikroregionu Žulovska a Javornicka při integraci osob ze sociálně vyloučených romských lokalit [online]. Praha: ESF, 2018 [cit. 16. 4. 2022]. Dostupné z: https://www.esfcr.cz/projekty-oplzz/-/asset_publisher/0vxsQYRpZsom/content/-spolecne-aktivity-obci-mikroregionu-zulovska-a-javornicka-pri-integraci-osob-ze-socialne-vyloucenych-romskych-lokalit-?inheritRedirect=false

Ministerstvo práce a sociálních věcí. Registr poskytovatelů sociálních služeb. [online]. [cit. 2022-06-27]. Dostupné z: <http://iregistr.mpsv.cz/>

Ministerstvo pro místní rozvoj. Tématický akční plán Jesenicko 2019-2022: Bydlení a dluhy [online]. 6-85 [cit. 2022-06-30]. Dostupné z: https://www.socialni-zaclenovani.cz/wp-content/uploads/SPSZ_Jesenicko_2019-2022.pdf

Ministerstvo pro místní rozvoj. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi [online]. Praha: Agentura pro sociální začleňování. [cit. 13. 4. 2022]. Dostupné z: <https://www.socialni-zaclenovani.cz/oblasti-podpory/socialni-sluzby/socialne-aktivizacni-sluzby-pro-rodiny-s-detmi/>

Podpora sociálního bydlení. 2022. *Evropský sociální fond České republiky* [online]. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, [cit. 2022-11-02]. Dostupné z:

https://www.esfcr.cz/prehled-vyzev-opz-plus/-/asset_publisher/SfUza2tXdZGm/content/podpora-socialniho-bydleni?inheritRedirect=false

SANDELOWSKI, Margarete. 2000. Whatever happened to qualitative description?. *Research in Nursing & Health* [online]. (23), 334-340 [cit. 2022-10-21]. Dostupné z:

[https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/1098-240X\(200008\)23:4%3C334::AID-NUR9%3E3.0.CO;2-G](https://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1002/1098-240X(200008)23:4%3C334::AID-NUR9%3E3.0.CO;2-G)

Sreality [online]. [cit. 2022-06-30]. Dostupné z:

<https://www.sreality.cz/hledani/pronajem/byty/jesenik>

Registr poskytovatelů sociálních služeb: Člověk v Tísni, o.p.s. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi [online]. [cit. 2022-06-29]. Dostupné z:

http://iregistr.mpsv.cz/socreg/detail_sluzby.do?736c=c78412e1f1b69acd&SUBSESSION_ID=1656532288760_3

Registr poskytovatelů sociálních služeb: Darmoděj z.ú. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi [online]. [cit. 2022-06-28]. Dostupné z:

http://iregistr.mpsv.cz/socreg/detail_sluzby.do?736c=5a63320734c53aaf&SUBSES

Registr poskytovatelů sociálních služeb: Ester z.s. Sociálně aktivizační služby pro rodiny s dětmi [online]. [cit. 2022-06-29]. Dostupné z:

http://iregistr.mpsv.cz/socreg/detail_sluzby.do?736c=2d86e42f000d5e23&SUBSESSION_ID=1656534223368_4

Zahrada 2000 z.s.: Podpora bydlení [online]. [cit. 2022-06-30]. Dostupné z:

<https://www.zahrada2000.cz/socialni-sluzby/18-podpora-bydleni.html>

SEZNAM TABULEK

Tabulka č. 1 - Seznam respondentů 1	30
Tabulka č.2 - Obecní a sociální byty 1	39